

Stine Margrethe Gulliksen

Veterinær/Fagspesialist
kalvehelse, Tine Rådgiving
stine.gulliksen@tine.no

Ingunn Schei

Fagspesialist føring,
Tine Rådgiving
ingunn.schei@tine.no

Kalvetap og besetningsstørrelse

➤ Økende dødelighetsrater er en av flere indikatorer på dårlig dyrevelferd, og resulterer i store økonomiske tap i storfepopulasjonen. Kukontrollen kan gi svar på om kalvedødeligheten er større i store besetninger.

Kukontrollen har svaret

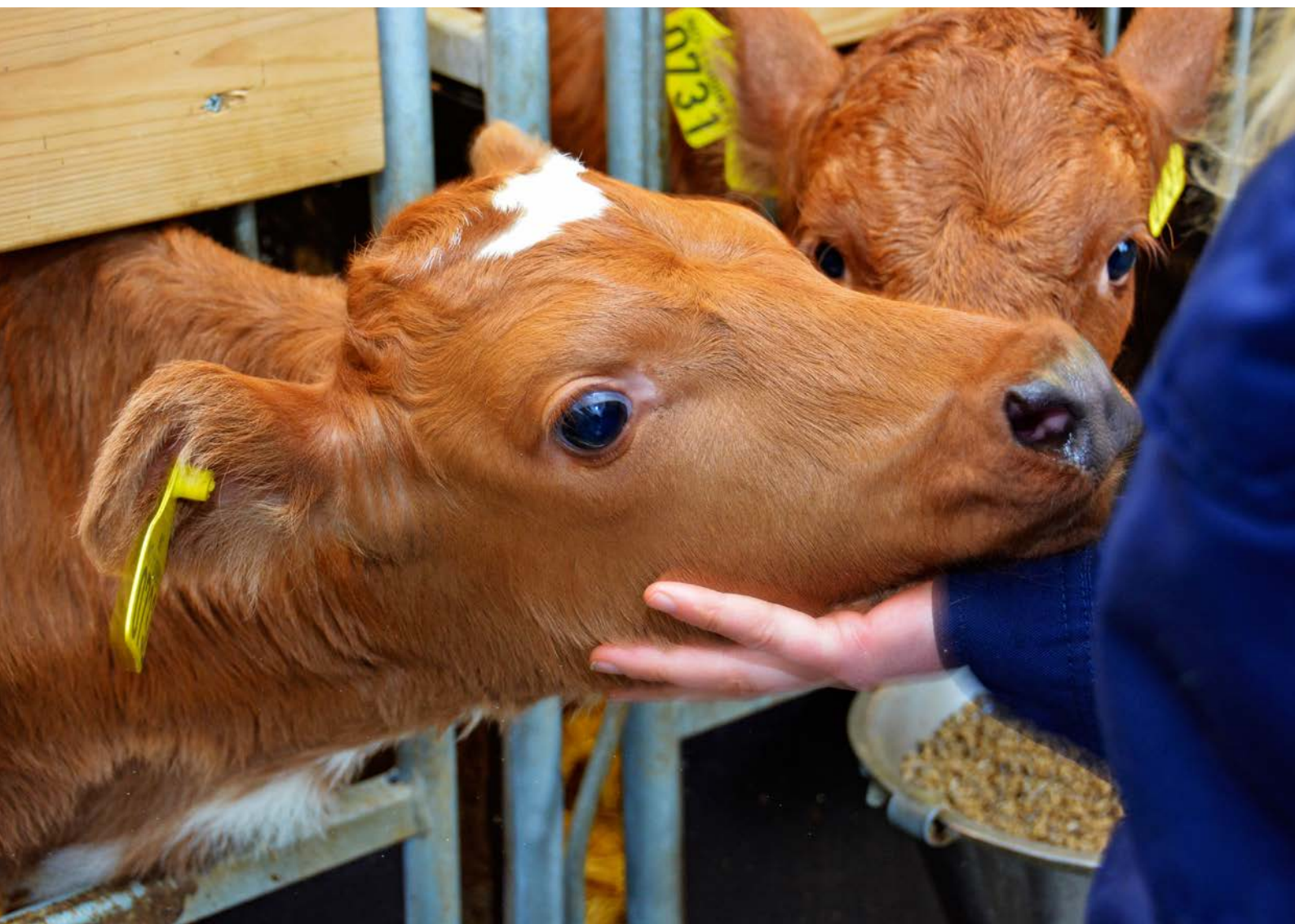
I Kukontrollen blir det registrert tap av kalv rundt fødsel med koder for kasting, dødfødt og krepert i løpet

av det første døgnet. For kalver som lever og får ørenummer vil vi kunne følge livsløpet til utrangeringsdato og finne årsak til utrangeringen gjennom koder for sjøldau, utmeldt ved fødsel og nødslakt. I denne artikkelen har vi plukket ut disse registreringene for kalvetap, og utrangeringer av kalver som er yngre enn 180 dager. Data er fra 2012 og sett i forhold til kvotestørrelsen

samme år. Opptellingene er gjort ut fra registrerte tap i forhold til totalt antall kalvinger innen kvotestørrelsen.

Tap ved fødsel

Målet for håndteringen av kua i tiden rundt kalving, er å sikre fødsel av en levende og levedyktig kalv uten komplikasjoner. De to største utfordringene i forbindelse med dette, er kalvingsvansker og

Struktur, fokus og gode rutiner kan redde mange kalver. Foto: Rasmus Lang-Ree

Norsk forskning har tidligere vist at kalvedødeligheten øker med økende besetningsstørrelse i alle aldersgrupper fra 0 til 365 dagers alder. Samme trend sees i andre europeiske land. Er det fortsatt tilfelle?

Tabell 1. Kalvetap rundt fødsel per 100 kalvinger. Data for 2012.

Kvote, 1000 liter	Kasta	Dødfødt	Krepert
<100	0,65	2,90	0,70
100–200	0,72	3,06	0,77
200–300	0,73	3,29	0,75
300–400	0,88	3,75	0,79
>400	0,79	4,28	0,84

kalvedød før, eller i løpet av de første 24 timene etter kalving.

Tall fra Kukontrollen for 2012 viser at antall kastinger og kalv som kreper det første døgnet etter fødsel er noe forøket når kvotene kom over 300 tonn, men den tydeligste effekten av økt kvotestørrelse ser en på antall dødfødte kalver (Tabell 1). Her øker antall dødfødte fra 2,9 til 4,3 kalver per 100 kalvinger når kvota øker fra under 100 til over 400 tonn, altså en økning på nesten 50 prosent.

Bruk av kalvingsbinger

Ved økt mekanisering og teknologisk utvikling vil tiden man fysisk er i fjøset reduseres, og dermed vil den daglige inspeksjon og kontroll av hvert enkelt dyr reduseres tilsvarende. Bruken av kalvingsbinger fungerer dårlig i svært mange norske besetninger. Dyrevelferds- og helsemessig er kalving i fellesarealet svært uheldig både for mordyr og

kalv. Kalvinger i fellesarealet fører til økt stressnivå hos kua, noe som igjen øker faren for forlenget kalving og kalvingsvansker. Kalver som fødes på bås eller i fellesarealet blir møtt av et stort smittepress i det de kommer ut. Da nyfødte kalver fødes uten egen immunitet, øker dette faren for sykdom og død.

Individuell overvåking

De fleste kyr vil kalve uten problemer og uten assistanse, men individuell overvåking av kyr i siste del av drektigheten har blitt funnet å være helt nødvendig for å minimalisere kalvetapet. Viktige kontrollpunkter i så måte er flytting av kyr til kalvingsbinge i god tid før kalving (1–3 dager før), diskrete kalvingsovervåking og passende timing av eventuell assistanse, samt umiddelbar hjelp for svakfødte kalver. Oversikt over inseminasjoner og kalvingsdatoer, i kombinasjon med fysiske tegn og atferdsendringer hos den drektige kua, medfører at kalvingstidspunktet bør kunne forutsies relativt nøyaktig. Data fra Kukontrollen er til god hjelp når det gjelder å forutsi kalvingstidspunktet da 80 prosent av alle NRF-kyr kalver mellom dag 273 og 286. Å oppdage fysiske tegn hos kua krever individuell kontroll i stor grad. Aktivitetsmålere eller videoovervåking for å holde oversikten over kyr i sen drektighet kan være gode hjelpemidler.

Kalver yngre enn 180 dager

Ifølge Kukontrollen var antall sjøldaua kalver omtrent doblet for bruk med kvoter over 400 tonn i forhold til bruk med kvoter under 100 tonn i 2012 (Figur 1).

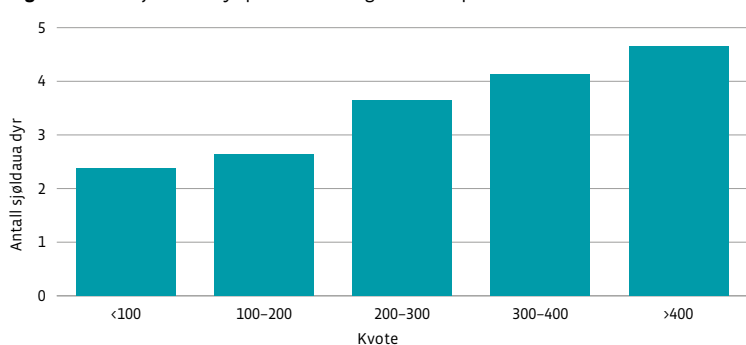
Mange store besetninger, særlig besetninger hvor det er mange som deltar i den daglige driften, sliter med å få på plass gode råmelksrutiner. Å sørge for at kalven får nok råmelk av god kvalitet så fort som mulig etter fødsel er den viktigste, og kanskje enkleste, faktoren for å lykkes med kalveoppdrettet. En kalv som ikke har tatt opp nok immunstoffer fra råmelka, blir lettere sjuk og har større risiko for å dø. Sørg derfor for at alle kalver får minimum 2–3 liter råmelk av god kvalitet (over 50 gram immunstoff/liter råmelk målt med kolostrometer) så fort som mulig etter fødsel, helst innen 2 timer.

Økt tap av kalver første 180 dager i store besetninger skyldes nok også at kalver fra store besetninger og løsdrifter har større risiko for både diaré og luftveissjukdom. Disse kalvene har igjen større risiko for å dø. Å holde smittepresset nede i besetningen er derfor en svært viktig faktor for å redusere kalvedødeligheten. Tenk hygiene i alle trinn av kalvestellet, vurder kalvenes plassering i fjøset, unngå store grupper med stor aldersforskjell, bruk smitteslusa og unngå innkjøp av kalv så langt det er mulig. Dersom det kjøpes inn kalv, skal riktig utfylt helseattest være i besetningen før dyret. Her er det nok et stort forbedringspotensial for mange.

Holdninger og rutiner er viktig

I 2009 ble det gjennomført en studie av danske melkebønders holdninger relatert til kalvemanagement i besetninger med høy versus ingen kalvedødelighet. Der ble det funnet at gruppen bønder uten kalvedødelighet generelt beskrev et veldig strengt og velorganisert opplegg med hensyn til rutiner for kalvestell. Det å kunne være fleksibel, og kunne bruke ekstra tid i

Figur 1. Antall sjøldaua dyr per 100 kalvinger fordelt på kvotestørrelse. Data fra 2012.

➤ Kalvetap og besetningsstørrelse

tilfelle det ble nødvendig, var viktig for begge grupper for å gi en følelse av kontroll. Det som gjorde produsenter uten kalvedød fornøyd med arbeidssituasjonen, var det å kunne styre tidsforbruket i løpet av arbeidsdagen på forutsigbare aktiviteter. I tilfelle kriser hadde de da mulighet til å gripe inn, gjøre nødvendige endringer, og gjenskape orden og eventuelt nye rutiner. Alle produsenter i denne studien opplevde større eller mindre vanskeligheter med kalvehelsen i løpet av prosjektperioden. Det som skilte de to gruppene, var at produsentene med en god disponert hverdag

hadde mulighet til å bruke ekstra tid på å løse problemene, og dermed unngå en mer permanent krise. De med høy kalvedødelighet hadde ikke denne muligheten, og mange endte derfor med å godta at de hadde mislyktes.

Denne studien viser altså at det er en klar sammenheng mellom menneskelig oppfattelse, motivasjon og styrke til å gjøre noe med eventuelle problemer. Klare målsettinger om struktur og planlegging når det gjelder de daglige rutinene er svært viktig for å få en følelse av å ha kontroll. Dette gjelder også kalvestellet.

FAKTA

RÅD FOR Å UNNGÅ OG MISTE KALVER:

- Bruk kalvingsbingene og få kontroll på kalvings situasjonen.
- Sørg for tilstrekkelig med råmelk av god kvalitet så fort som mulig etter kalving, helst innen 2 timer. Gi minst 3 liter råmelk første målet. Sørg for at kalver født på kveldstid også får i seg godt med råmelk. Ta en kveldsrunde når du vet det er kalving på gang, og sørg for at kalven får råmelk. Har de fått i seg nok råmelk om kvelden klarer de fint å vente med neste råmelksmåltid til morgenrunden.
- Sørg for å holde smittepresset lavt i egen besetning. Bruk smittesluse, oppstalling i små, aldershomogene grupper og tenk hygiene i alle trinn av kalvestellet.
- Struktur, fokus og gode rutiner kan redde mange kalver!

NORGESFØR
BONDENS TRYGGE VALG

NYHET!

Drøv Genial

- Økonomisk gunstig blanding til høyt ytende kyr
- Inneholder råvarer som bidrar til høyt tørrstoffinnhold i melka
- Levende gjær øker utnyttelsen av grovfôret og stabiliserer pH i vomma

www.norgesfor.no